

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ І СОЦІАЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Основні ключові поняття і терміни, які повинен ЗАСВОЇТИ студент,
вивчаючи цю тему

- соціальний інститут;
- соціальна організація;
- формальний соціальний інститут;
- неформальний соціальний інститут;
- формальна організація;
- неформальна організація;
- явні функції;
- латентні функції.

1. СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ. ВИДИ ТА ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУТІВ.

Соціальний інститут (соціальна інституція – від лат. *institution* – улаштування, установлення) – певним чином організована, стандартизована й узгоджена форма суспільних відносин, орієнтована на задоволення соціально значимих потреб.

Соціальні інститути створюють можливість для задоволення потреб усіх соціальних суб'єктів тим способом і в тому обсязі, які вважаються суспільством оптимальними і санкціонуються ним. Вони гарантують виконання необхідних функцій і виключення небажаних (з точки зору суспільства) форм соціальної поведінки, сприяючи безперервності та спадковості соціального життя. Соціальні інститути забезпечують інтеграцію і координацію дій соціальних суб'єктів, створюючи внутрішню стабільність соціального простору.

Види соціальних інститутів

<p>Формальні соціальні інститути відрізняються тим, що взаємодія між суб'єктами в них здійснюється на основі спеціально оформлених настанов, правил, норм, положень (військовий статут, кодекс честі, клятва Гіппократа тощо), а виконання певних обов'язків пов'язане з розподілом праці та професіоналізацією виконуваних функцій</p>	<p>Неформальні соціальні інститути хоча й врегульовуються в своїй діяльності певними нормами та правилами, проте не відзначаються жорсткою регламентацією, а взаємовідносини в них не оформлені чітко у вигляді положень, статутів тощо. Прикладом може слугувати дружба, якій властиві такі норми як довіра, прихильність тощо</p>
--	--

Функції та структурні елементи основних інститутів суспільства

Інститути	Функції	Основні ролі	Фізичні риси	Символи
Сімейно-шлюбні	Турбота, виховання дітей	Батько мати дитина	Будинок, квартира, домашні речі	Обручки заручини контракт
Економічні	Добування їжі, одягу, житла	Роботодавець найманий працівник покупець продавець	Фабрика офіс магазин	Гроші торгівля марка реклама
Політичні	Підтримка законів, правил і стандартів	Законодавець суб'єкт права	Громадські будівлі та місця	Прапор кодекс партія
Релігійні	Сприяння соборним відносинам та канонами, поглиблення віри	Священик прихожанин	Собор церква	Хрест вівтар біблія
Освіта	Соціалізація людей, залучення до базових цінностей і практик	Учитель учень студент	Школа коледж підручник	Диплом ступінь

Соціологія виділяє **явні** та **латентні функції** соціальних інститутів.

Явні функції соціальних інститутів

1. Закріплення та відтворення суспільних відносин.
2. Адаптаційна, що забезпечує пристосування до зміни умов внутрішнього та зовнішнього середовища як природного, так і соціального.
3. Інтегративна функція, забезпечує взаємозалежність, солідарність і згуртованість індивідів, що входять до складу соціальних інститутів.
4. Комунікативна, яка сприяє поширенню інформації не тільки в межах даного інституту (наприклад, наукової сфери), але й в усіх сферах суспільства, в усіх організаціях, інститутах, спільнотах.
5. Соціалізаційна функція відіграє вирішальну роль у формуванні та розвитку особистості, в засвоєнні нею соціальних цінностей, норм, ролей, реалізації нею свого соціального статусу.
6. Функція врегулювання, тобто забезпечення соціальними інститутами в процесі свого функціонування взаємодії між індивідами та соціальними

спільнотами через створення норм і стандартів поведінки, системи заохочень за найбільш ефективні дії, що відповідають нормам, цінностям, очікуванням суспільства чи спільноти, та санкцій (покарань) за дії, що не відповідають цим цінностям і нормам.

Латентні (приховані) функції – офіційно не заявлені, але фактично здійснювані функції соціального інституту.

Інституціалізація – процес виникнення, формування та розвитку соціальних інститутів.

Етапи утворення соціального інституту

→	Виникнення потреби, задоволення якої вимагає спільних організованих дій, регулювання спільних цілей
→	Поява соціальних норм і правил у процесі стихійної соціальної взаємодії, що здійснюється методом проб і помилок
→	Поява процедур, пов'язаних з нормами і правилами
→	Інституціалізація норм і правил, процедур, тобто їх прийняття, практичне застосування
→	Встановлення системи санкцій для підтримки норм і правил, диференційованість їхнього застосування в окремих випадках
→	Створення системи статусів і ролей, які охоплюють усіх без винятку членів суспільства

2. СОЦІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ.

Соціальна організація (від лат. *organize* – повідомляю, влаштовую) – цільова структурована, ієрархізована група, створена для досягнення певної мети за допомогою раціональних засобів. Це сукупність індивідів, ролей та інших, систематично взаємопов'язаних елементів для досягнення конкретного результату.

Автор	Основний зміст поняття
К. Бернард	Вид кооперації, яка відрізняється від інших соціальних груп свідомістю, передбачуваністю та цілеспрямованістю
Г. Саймон	Співтовариство взаємодіючих людських істот з впорядкованими зв'язками усередині нього
М. Вебер	Раціональна система, що спрямовується на досягнення цілей
А. Етані	Соціальні групи, орієнтовані на досягнення взаємопов'язаних і специфічних цілей
Н. Смелзер	Складні взаємопов'язані ієрархічні соціальні системи, що утворюються для досягнення певних цілей

Основними елементами соціальної організації є:

- структура відповідно до статусів і ролей її членів;
- персонал, який забезпечує діяльність організації, досягнення поставлених перед організацією цілей; технології, за якими діє організація.

Організації можуть бути **формальними**, дія яких регулюється певними нормативними актами (навчальний заклад, фірма), та **неформальними**, які створюються найчастіше самими її членами для задоволення власних інтересів (наприклад, коло друзів).

Типи організацій

1. Добровільні асоціації.
2. Виробничо-господарські.
3. Кредитно-фінансові.
4. Науково-дослідні.
5. Заклади охорони здоров'я та соціального забезпечення.
6. Заклади культури та дозвілля для обслуговування населення.
7. Заклади правоохоронних органів.
8. Організації збройних сил.
9. Адміністративно-управлінські організації.